CZU: 327:004:327:061.1 UE:659.4 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.06

DE LA BRUXELLES LA CLOUD: CUM ÎȘI REINVENTEAZĂ UNIUNEA EUROPEANĂ LEADERSHIPUL ÎN POLITICA EXTERNĂ PRIN DIPLOMAȚIA DIGITALĂ

Ana-Maria ANDRONACHE[10]

Abstract. ***This study investigates the adaptation of the European Union's (EU) foreign policy leadership in the digital era through the strategic implementation of digital diplomacy. As traditional diplomatic practices transform under the influence of technological advancements and global informational interdependence, the EU encounters both opportunities and challenges in extending its values, narratives, and influence beyond its borders. Utilizing theories of public diplomacy, soft power, and normative leadership, this research examines the institutionalization of digital diplomacy within the European External Action Service and across Member State diplomatic networks. It further evaluates how the EU's digital diplomatic strategies serve as instruments of crisis communication, narrative competition, and symbolic legitimacy, particularly in the context of geopolitical tensions with Russia and China. This study posits that digital diplomacy transcends being a mere communication tool, functioning instead as a mechanism for reconfiguring EU foreign policy leadership, thereby enhancing both visibility and normative appeal in a rapidly evolving international landscape.***

Keywords: *digital diplomacy, EU foreign policy, public diplomacy, leadership transformation*

Introducere: conceptualizarea diplomației digitale

În contextul actual al relațiilor internaționale, cei doi termeni: *Bruxelles* și *Cloud* pot fi priviți ca două spații simbolice distincte, dar interconectate, care reflectă transformarea profundă a diplomației și a leadershipului în politica externă. Primul, *Bruxelles,* reprezintă metafora diplomației tradiționale – un proces instituționalizat, mediat de structuri birocratice complexe, bazat pe negocieri discrete, protocoale formale și consensuri laborioase. Acest model corespunde paradigmei westphaliene a relațiilor internaționale, în care statul (în cazul Uniunii Europene - ansamblul instituțiilor sale) acționează prin reprezentanți autorizați, în cadrul unor canale diplomatice reglementate. În opoziție simbolică, *Cloud* desemnează spațiul digital transnațional – un mediu fluid, interactiv și global, caracterizat prin fluxuri informaționale instantanee, conectivitate permanentă și capacitatea de a mobiliza audiențe la scară globală. Spre deosebire de *Bruxelles*, *Cloud* operează într-un cadru descentralizat, unde actorii non-statali, liderii politici și instituțiile internaționale concurează pentru influență narativă, legitimitate și vizibilitate. Această dimensiune corespunde fenomenului descris de Corneliu Bjola și Marcus Holmes (2015) ca *diplomație digitală*, definită drept utilizarea tehnologiilor informaționale și a platformelor online pentru atingerea obiectivelor de politică externă.

[10] Lecturer, PhD, Alexandru Ioan Cuza University, Iași, România, e-mail: anamaria.andronache@uaic.ro

Tranziția de la *Bruxelles* la *Cloud* nu este doar o chestiune de modernizare tehnologică, ci o schimbare de paradigmă în exercitarea leadershipului diplomatic. Ea implică o redefinire a normelor de comunicare internațională (Melissen, 2005: 130), o recalibrare a puterii soft (Nye, 2004: 34), dar și o adaptare a strategiilor de proiecție normativă a Uniunii Europene (Manners, 2002: 245) la realitățile unei arene globale hiperconectate. Relevanța acestei teme derivă din faptul că mediul digital a devenit nu doar un canal de transmitere a mesajelor, ci un spațiu de competiție strategică, în care Uniunea Europeană își negociază statutul de actor global într-un context marcat de policriză (climatică, economică, de securitate, informațională). În acest cadru, leadershipul diplomatic european se confruntă cu o dublă presiune: pe de o parte, necesitatea de a se adapta rapid la dinamica mediului digital, iar pe de altă parte, obligația de a menține coerența instituțională (Ghica, 2024: 254). Totodată, aceste transformări din practica diplomatică au accentuat diferențierea dintre diplomația tradițională și cea digitală, fiecare configurându-se prin caracteristici și funcții distincte.

Diplomația tradițională, definită prin interacțiuni directe și negocieri formale, își păstrează relevanța în arhitectura relațiilor internaționale, iar diplomația digitală s-a afirmat ca o forță complementară, valorificând tehnologia pentru a sprijini și extinde demersurile diplomatice. Dacă ar fi să sintetizăm esența diplomației tradiționale, aceasta ar putea fi concentrată în trei concepte fundamentale: interacțiuni față în față, respectarea protocoalelor formale și acoperire limitată pe care le vom dezvolta în cele ce urmează. În primul rând putem spune că se fundamentează pe contactul direct dintre reprezentanții statelor, desfășurat prin întrevederi bilaterale sau multilaterale, vizite oficiale, conferințe internaționale și negocieri în format restrâns. Acest tip de interacțiune presupune nu doar schimbul formal de informații, ci și construirea unui capital de încredere între părți. Relațiile personale dintre diplomați și lideri politici pot facilita compromisuri, pot atenua tensiuni și pot crea premisele unor acorduri durabile. Literatura de specialitate (Berridge, 2015: 200) subliniază că această dimensiune interpersonală este greu de substituit prin canale digitale, întrucât gesturile, tonul și limbajul nonverbal au un rol semnificativ în consolidarea înțelegerii reciproce. În al doilea rând, în diplomația tradițională desfășurarea interacțiunilor este ghidată de un set riguros de reguli, norme și etichete diplomatice consacrate de-a lungul timpului. Aceste protocoale includ ordinea discursurilor, modul de adresare, folosirea anumitor formule oficiale și respectarea codurilor vestimentare sau comportamentale. Ele au rolul de a asigura un climat de respect reciproc, de a preveni incidentele diplomatice și de a conferi legitimitate procesului de negociere. Conform lui Watson (Berridge, 2015: 142), protocolul nu este un simplu formalism, ci un instrument de gestionare a interacțiunilor internaționale, menit să garanteze predictibilitatea și stabilitatea în relațiile dintre actori. Un ultim aspect se referă la unul dintre dezavantajele diplomației tradiționale ce constă în constrângerile geografice și temporale care îi limitează aria de acțiune. Comunicarea și luarea deciziilor pot fi întârziate de necesitatea deplasării delegațiilor, programarea întâlnirilor și transmiterea mesajelor prin canale oficiale lente. Acest factor poate deveni critic în situații de criză, când reacțiile imediate sunt esențiale pentru prevenirea escaladării conflictelor (Berridge, 2015: 56). Exemple istorice, precum negocierile prelungite din timpul Războiului Rece, arată că procesele diplomatice bazate exclusiv pe interacțiuni fizice pot fi inefici-

ente în gestionarea situațiilor de urgență. Totuși, această limitare este contrabalansată de avantajul securității și confidențialității discuțiilor față în față, unde riscul interceptării sau distorsionării mesajului este redus.

Deși diplomația tradițională rămâne indispensabilă pentru menținerea relațiilor bilaterale și pentru negocierile complexe ce necesită discreție și încredere reciprocă, realitățile geopolitice și tehnologice ale secolului XXI impun extinderea instrumentarului diplomatic. Într-o lume caracterizată de comunicare instantanee, interdependență informațională și competiție narativă globală, diplomația digitală se afirmă nu ca un substitut al celei tradiționale, ci ca o dimensiune complementară, capabilă să răspundă provocărilor și oportunităților mediului internațional contemporan. În acest context, diplomația digitală se conturează ca un ansamblu de practici și strategii diplomatice ce utilizează tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC) și platformele online pentru a proiecta influență, a construi narațiuni și a interacționa direct cu audiențe globale, depășind barierele spațiale și temporale specifice diplomației tradiționale. Aceste instrumente permit interacțiunea directă, în timp real, creând premisele unei comunicări bidirecționale și a unui feedback imediat. După cum subliniază Khomeriki (2022: 262) și Reshetnikova (2023: 208), platforme precum Twitter/X, Facebook, Instagram sau LinkedIn nu mai reprezintă simple canale de informare, ci spații interactive unde mesajele diplomatice sunt construite, adaptate și propagate în funcție de reacțiile publicului. Spre exemplu, Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE) – pe care îl vom discuta ulterior, folosește social media nu doar pentru a difuza pozițiile oficiale ale Uniunii Europene, ci și pentru a răspunde prompt la campaniile de dezinformare, mai ales în contexte sensibile precum criza din Ucraina.

Una dintre trăsăturile definitorii ale diplomației digitale este capacitatea de a depăși limitele publicului tradițional format din lideri politici, diplomați și elite decizionale, ajungând la segmente mult mai largi ale societății globale. Această deschidere permite influențarea opiniei publice internaționale și desfășurarea unei diplomații publice mai participative și mai transparente, diplomații pot construi campanii adaptate cultural și lingvistic, adresându-se unor grupuri țintă specifice — de la tineret și mediul academic, până la antreprenori și comunități de diaspora (Khomeriki, 2022: 265). În acest sens, Uniunea Europeană a utilizat platforma Instagram pentru a promova programe precum *Erasmus+* sau *EU4Youth*, combinând mesaje politice cu elemente vizuale atractive pentru publicul tânăr.

Prin urmare, diplomația digitală nu înlocuiește diplomația tradițională, ci o completează, generând un model hibrid care îmbină avantajele ambelor forme. Khomeriki (2022: 267) arată că această integrare sporește eficiența și capacitatea de reacție a actorilor internaționali, permițând ca mesajele transmise în timpul întâlnirilor față în față să fie ulterior consolidate și amplificate în spațiul digital. În practică, acest model este utilizat frecvent de liderii europeni: după participarea la summituri internaționale, aceștia postează pe Twitter/X și pe alte platforme rezumate video și mesaje-cheie, consolidând percepția de transparență și implicare directă. Astfel, comunicarea oficială devine un proces continuu, în care interacțiunea digitală prelungește și extinde impactul contactelor diplomatice tradiționale. Deși diplomația digitală oferă instrumente inovatoare și oportunități sporite de implicare, persistă preocupări privind riscul dezinformării și

superficialitatea unor interacțiuni, iar echilibrarea celor două abordări – tradițională și digitală – devine esențială pentru eficiența politicii externe în era contemporană.

Ultimele două decenii au adus o schimbare structurală a mediului internațional, determinată de digitalizarea accelerată, de creșterea interdependenței informaționale și de apariția unui fenomen pe care Manuel Castells (2008) îl descrie drept *globalizare comunicațională*. În această nouă configurație, puterea politică, influența economică și prestigiul cultural nu mai depind exclusiv de capacitățile militare sau economice, ci tot mai mult de abilitatea actorilor de a controla, gestiona și disemina informații în timp real la scară globală. Digitalizarea a transformat fundamental mecanismele de interacțiune dintre state, organizații internaționale și societăți civile. Instrumentele digitale — de la rețele sociale la platforme de videoconferință și sisteme de analiză a datelor — au eliminat barierele spațiale și au redus costurile comunicării, creând posibilitatea unui dialog constant între actori aflați la distanțe mari. Această realitate este confirmată de studiile lui Corneliu Bjola și Marcus Holmes (2015), care arată că diplomația digitală nu este doar un canal alternativ de comunicare, ci un spațiu de competiție strategică în sine.

Interdependența informațională înseamnă că evenimentele, mesajele și narațiunile generate într-un colț al lumii pot influența aproape instantaneu percepțiile, deciziile și comportamentele din altă regiune. Această conectivitate ridicată face ca niciun actor să nu mai fie izolat de fluxurile informaționale globale, ceea ce crește atât oportunitățile de influență, cât și vulnerabilitățile la manipulare și dezinformare. În literatura de specialitate, Joseph Nye (2011: 46) avertizează că, în acest context, *soft power*-ul depinde în mod crucial de capacitatea de a construi și menține încrederea în sursele de informație. Globalizarea comunicațională presupune nu doar răspândirea rapidă a informației, ci și integrarea spațiului public global într-un sistem interconectat, unde frontierele dintre politică internă și externă devin tot mai estompate. Manuel Castells argumentează că trăim într-o *societate în rețea*, în care fluxurile de comunicare modelează în mod direct arhitectura puterii. Astfel, diplomația clasică, bazată pe procese formale și discrete, trebuie să coexiste cu o diplomație *vizibilă* și permanent expusă feedback-ului public.

Leadershipul în politica externă europeană – de la clasic la digital

Pentru Uniunea Europeană, aceste transformări înseamnă adaptarea la un ecosistem de politică externă în care legitimitatea, influența și capacitatea de reacție depind de abilitatea de a acționa simultan pe două planuri: cel instituțional- *Bruxelles* și cel digital-transnațional -*Cloud*. Exemple recente, precum răspunsul comunicational al UE la pandemia de COVID-19 sau la invazia Rusiei în Ucraina, arată că succesul politicii externe depinde de combinarea competențelor tradiționale cu managementul strategic al informației în mediul online. În acest context, **diplomația digitală** capătă o relevanță strategică, nu doar ca mecanism de transmitere a mesajelor, ci ca **instrument de adaptare la o ordine internațională fluidă**, în care normele tradiționale sunt continuu provocate de apariția tehnologiilor emergente (Ghica, 2024 : 252). Astfel, Uniunea Europeană trebuie să valorifice acest potențial tehnologic în definirea și comunicarea priorităților sale externe pentru a-și păstra rolul de actor normativ și lider global. Pentru diplomația Uniunii, acest lucru înseamnă dezvoltarea unui **leadership diplomatic capabil să funcționeze în logica rețelelor globale**, combinând expertiza instituțională a *Bru-*

xelles-ului cu agilitatea și capacitatea de reacție a *Cloud-ului*. Astfel, digitalizarea devine un catalizator al unei **diplomații europene hibride** , în care metodele tradiționale sunt completate de strategii digitale, oferind liderilor politici un set de instrumente adaptat atât provocărilor geopolitice clasice, cât și celor emergente în spațiul virtual.

Diplomația digitală trece de la statutul de instrument suplimentar la cel de **componentă centrală a leadershipului european în politica externă**(Ghica, 2024 : 255). Această schimbare nu reprezintă doar o adaptare tehnică, ci o transformare strategică a modului în care Uniunea Europeană își proiectează valorile, își protejează interesele și reacționează la provocările internaționale. Se evidențiază faptul că integrarea tehnologiilor digitale în politica externă este esențială pentru combaterea războiului hibrid și a campaniilor de propagandă, oferind UE capacitatea de a sprijini mișcările prodemocrație și de a-și consolida rolul în guvernanța globală a Internetului. Totuși, Khomeriki (2022: 273) atrage atenția asupra faptului că, în pofida avantajelor incontestabile ale diplomației digitale : rapiditate, acces la audiențe globale, capacitate de mobilizare, metodele tradiționale rămân indispensabile pentru negocieri complexe și relații bazate pe încredere. De aceea, un **model hibrid,** care să îmbine contactele directe cu proiecția digitală, devine inevitabil pentru un leadership diplomatic eficient. Strategia digitală a Uniunii Europene nu se limitează la eficientizarea comunicării, ci urmărește **protejarea drepturilor fundamentale și a valorilor democratice** în mediul online. Acest obiectiv conferă UE o poziție dual: pe de o parte, de **actor normativ** capabil să stabilească standarde internaționale; pe de altă parte, de **actor reactiv**, apt să răspundă coordonat la amenințări cibernetice și campanii de dezinformare. Inițiative precum *EUvsDisinfo*, strategia digitală a Serviciului European de Acțiune Externă în timpul pandemiei COVID-19 sau campaniile online pentru susținerea partenerilor estici - de la *Eastern Partnership* la proiecte de sprijin pentru Ucraina - ilustrează modul în care diplomația digitală este integrată în **infrastructura strategică a politicii externe europene**. În acest sens, leadershipul UE se exercită nu doar în sălile de negociere de la Bruxelles, ci și în spațiul virtual global, confirmând tranziția *de la Bruxelles la Cloud* ca parte definitorie a guvernanței sale externe.

Înainte ca digitalizarea să își facă simțită prezența în practica diplomatică europeană, leadershipul în politica externă a Uniunii s-a construit pe fundamente instituționale și interguvernamentale consolidate de-a lungul timpului. *Bruxelles-ul* – ca metaforă a diplomației tradiționale – simbolizează un cadru birocratic, formal și relativ lent, în care procesele decizionale și mecanismele de reprezentare externă se articulau prin negocieri interstatale, consens politic și expertiză tehnocratică. Aceste modele clasice de leadership reflectau specificitatea proiectului european: un actor colectiv care își exercita influența prin norme, reguli și instituții, mai degrabă decât prin forță militară sau putere coercitivă, după cum vom vedea în următoarea analiză, unde voi puncta atât avantajele cât și limitările lor.

Unul dintre modele tradiționale fundamentale de leadership diplomatic al UE este cel *interguvernamental* ce acordă un rol central statelor membre puternice, în special Franței și Germaniei, care au funcționat ca „motor al Europei" (Moravcsik, 1998). Acest tip de conducere se bazează pe resursele economice și politice ale statelor mari și pe capacitatea lor de a construi coaliții, influențând decizii majore precum extinderea UE,

gestionarea crizei financiare sau a migrației, dar și negocieri precum acordul nuclear cu Iranul. Printre avantajele sale se numără direcția strategică rapidă, flexibilitatea și legitimitatea internă, iar limitele constau în asimetriile dintre state, tensiunile interne, fragilitatea compromisurilor,dar și riscul de a diminua rolul instituțiilor europene. În contextul digital actual, acest model devine insuficient, necesitând completarea prin diplomația digitală, mai inclusivă și participativă, capabilă să consolideze proiecția externă a Uniunii.

Modelul *instituțional* de leadership diplomatic european atribuie un rol central Comisiei Europene, Consiliului European și Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE), consolidând o dimensiune supranațională a diplomației. Acest model pune accent pe coerență și continuitate, instituțiile de la Bruxelles fiind promotori ai valorilor democratice și ai multilateralismului (Keohane, 1984; Manners, 2002). Exemple relevante sunt Comisia Delors, care a folosit integrarea economică drept instrument diplomatic, și „Comisia geopolitică" sub Ursula von der Leyen, menită să afirme UE ca actor global. Punctele sale forte constau în stabilitate, legitimitate și proiecția valorilor, iar limitele includ lipsa resurselor coercitive, complexitatea procedurală excesivă și contestarea de către statele membre (Jørgensen, 2009). În era digitală, însă, instituțiile europene au dobândit noi instrumente prin diplomația digitală și comunicarea strategică, care le sporesc vizibilitatea și flexibilitatea, menținând relevanța leadershipului instituțional în politica externă a Uniunii.

Unul dintre cele mai distinctive modele de leadership diplomatic al Uniunii Europene este cel ***normativ și simbolic***, fundamentat pe proiecția valorilor fundamentale – democrația, statul de drept, drepturile omului și multilateralismul – ca instrumente de influență globală, în contrast cu marile puteri care își sprijină autoritatea pe resurse militare sau economice. Consacrat de Ian Manners prin teoria *Normative Power Europe* (2002) și consolidat prin extinderile din 2004 și 2007, politica față de Balcanii de Vest și leadershipul climatic (European Green Deal, Acordul de la Paris), acest model oferă Uniunii identitate distinctă și legitimitate internațională prin soft power. Totuși, și el are limite: lipsa de eficiență în situații de criză unde contează resursele coercitive, vulnerabilitatea la propagandă și dezinformare, precum și discrepanțele între discurs și practici interne. Criticii (Diez, 2005: 623) avertizează că fără suport material și mecanisme eficiente, puterea normativă riscă să rămână retorică. În epoca digitală, însă, integrarea comunicării strategice și a tehnologiilor informaționale oferă UE noi instrumente de vizibilitate și reziliență, permițând reinventarea acestui tip de leadership și consolidarea rolului său distinct în competiția globală a narațiunilor.

Leadershipul *prin consens* este o trăsătură definitorie a Uniunii Europene, întrucât deciziile majore de politică externă și securitate necesită acordul tuturor statelor membre, ceea ce conferă legitimitate și incluziune. Acest model reflectă specificul guvernanței colective europene, evitând dominația unilaterală a marilor puteri, dar generează și limite semnificative. Conceptul de *capability–expectations gap* formulat de Christopher Hill (1993: 310) descrie tensiunea dintre așteptările internaționale și capacitatea redusă a UE de a acționa rapid, evidențiată în crize precum cea din fosta Iugoslavie. Avantajele sale sunt legitimitatea democratică, stabilitatea internă și reprezentarea egală a statelor membre, iar printre punctele slabe putem include riscul de blocaje și fragilitatea compromisurilor. În epoca digitală, aceste limite devin și mai evidente, întrucât competiția narativă

globală și presiunea timpului cer reacții rapide și eficiente, ceea ce impune completarea acestui model prin instrumente de diplomație digitală și comunicare strategică.

Leadershipul *tehnocratic* al Uniunii Europene se bazează pe expertiză, reglementare și capacitatea de a exporta standarde și politici sectoriale, ceea ce i-a conferit statutul de actor global de reglementare. Inspirat de logica *soft power* și *smart power* (Nye, 2011), acest model s-a manifestat vizibil în domeniul climatic, prin rolul determinant în Acordul de la Paris, în gestionarea crizei financiare din zona euro, dar și în comerțul internațional, unde UE a influențat regulile OMC. Punctele sale forte sunt credibilitatea externă, influența structurală și recunoașterea globală în domenii de nișă, însă limitele includ caracterul excesiv de tehnic, vizibilitatea redusă și vulnerabilitatea în fața actorilor care privilegiază forța militară sau narațiunea geopolitică. În era digitală, acest leadership capătă o dimensiune suplimentară prin diplomația digitală, care transformă expertiza și standardele în instrumente de vizibilitate și comunicare strategică, consolidând capacitatea UE de proiecție externă.

Analiza celor cinci modele tradiționale de leadership diplomatic – interguvernamental, instituțional, normativ și simbolic, prin consens și tehnocratic – evidențiază complexitatea specifică a politicii externe europene. Fiecare dintre aceste modele a contribuit la construcția profilului global al Uniunii: statele mari au furnizat direcție strategică (Moravcsik, 1998), instituțiile comunitare au asigurat coerență și continuitate (Jørgensen, 2009), valorile normative au consolidat legitimitatea internațională (Manners, 2002), consensul a garantat stabilitate internă (Hill, 1993), iar expertiza tehnocratică a oferit credibilitate și recunoaștere globală (Nye, 2011). Totuși, fiecare model are și limite structurale – de la asimetriile între state și caracterul lent al procesului decizional până la vulnerabilitatea simbolică și lipsa de vizibilitate – care au diminuat capacitatea Uniunii de a acționa ca un actor global coerent și eficient. În acest context, emergența diplomației digitale nu înlocuiește aceste modele, ci le reconfigurează și le completează, oferind Uniunii instrumentele necesare pentru a depăși deficiențele tradiționale și pentru a-și adapta leadershipul la logica competiției narative și informaționale a secolului XXI.

După cum am văzut până acum, transformările aduse de digitalizare au modificat profund atât logica diplomației, cât și modul în care liderii politici europeni își exercită rolul de reprezentare externă. Dacă în cadrul modelelor tradiționale legitimitatea se baza pe negocieri interguvernamentale, consens instituțional sau proiecție normativă, astăzi liderii Uniunii sunt supuși unei presiuni suplimentare generate de mediul digital. Această presiune se manifestă prin cerința de ***transparență constantă*** (Ghica, 2024 : 261), prin nevoia de a răspunde în timp real la crize și prin expunerea la o competiție narativă globală în care rețelele sociale și platformele digitale au devenit câmpuri de bătălie informațională.

Presiunea digitală se reflectă și în **dublul standard de legitimitate**: pe de o parte, liderii europeni trebuie să își justifice acțiunile în fața opiniei publice interne, unde mediul online amplifică polarizarea și diseminarea dezinformării; pe de altă parte, ei trebuie să concureze în plan global cu narațiunile alternative promovate de actori rivali precum Rusia sau China, care folosesc intens instrumente digitale pentru a eroda credibilitatea UE (Polyakova,Boyer, 2018: 17). Această dinamică redefinește așteptările legate de leadership. Liderii europeni nu mai sunt doar negociatori sau promotori de valori, ci devin și

actori comunicaționali, nevoiți să mențină o prezență digitală constantă, să reacționeze rapid și să gestioneze reputația instituțională într-un spațiu informațional globalizat. În acest sens, diplomația digitală devine nu doar un instrument, ci o **condiție structurală** pentru exercitarea leadershipului în politica externă europeană.

În Uniunea Europeană, leadershipul în politica externă este distribuit între mai multe centre instituționale, ceea ce complică și mai mult modul în care presiunea digitală se exercită asupra decidenților. Cei trei actori-cheie – **Înaltul Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate**, **Președintele Consiliului European și Președintele Comisiei Europene –** sunt nevoiți să se adapteze la un context informațional globalizat, unde legitimitatea și eficiența sunt judecate nu doar prin rezultate diplomatice, ci și prin capacitatea de comunicare digitală. **Înaltul Reprezentant**, aflat în fruntea Serviciului European de Acțiune Externă, este expus presiunii de a asigura vizibilitate internațională pentru acțiunile diplomatice ale Uniunii. Dacă în diplomația clasică mesajele erau transmise prin canale instituționale și întâlniri bilaterale, astăzi Înaltul Reprezentant trebuie să gestioneze și dimensiunea digitală a crizelor – de la comunicarea rapidă pe Twitter (X) în cazul conflictelor armate, până la campanii de contracarare a dezinformării (Ghica, 2004: 266). **Președintele Consiliului European**, care reprezintă vocea statelor membre, resimte presiunea digitală mai ales prin necesitatea de a proiecta unitate într-un mediu în care diviziunile interne sunt rapid exploatate de actori externi. Spre exemplu, în timpul crizei migrației sau al pandemiei de COVID-19, declarațiile Președintelui Consiliului au fost intens urmărite și dezbătute online, devenind un test al coeziunii europene. Președintele Comisiei Europene se confruntă cu cea mai mare expunere digitală, întrucât Comisia este instituția percepută drept motorul executiv al Uniunii. Ursula von der Leyen a insistat asupra unei *Comisii geopolitice*, ceea ce implică și utilizarea intensă a instrumentelor digitale pentru a articula poziția Uniunii față de marile crize internaționale. Comunicarea prin rețele sociale și campaniile digitale instituționale devin astfel parte a strategiei de leadership, iar legitimitatea Comisiei este judecată nu doar prin politici adoptate, ci și prin capacitatea de a ***modela narațiuni globale*** și de a contracara propagandă ostilă (Polyakova, Boyer, 2018: 2).

Astfel, mediul digital generează o presiune transversală asupra liderilor europeni: Înaltul Reprezentant trebuie să fie rapid și vizibil în plan extern, Președintele Consiliului European trebuie să mențină o imagine de coeziune internă, iar Președintele Comisiei Europene este chemat să combine inițiativa politică cu o prezență comunicațională globală constantă. Această presiune transformă diplomația europeană într-un proces în care ***leadershipul nu mai este doar instituțional și normativ, ci și comunicațional***, adaptat la dinamica rețelelor digitale și la economia globală a atenției.

Crearea Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE) în urma Tratatului de la Lisabona (2009) a reprezentat un pas esențial pentru consolidarea coerenței și vizibilității Uniunii Europene pe scena internațională. Gândit ca un instrument de coordonare și implementare a politicii externe și de securitate comune, SEAE funcționează ca o verigă instituțională, reunind competențe ale Comisiei Europene, ale Consiliului și ale statelor membre. Astfel, Uniunea a dobândit un corp diplomatic propriu, printr-o rețea extinsă de delegații în peste 140 de țări, care acționează atât ca ambasade, cât și ca centre de comunicare strategică. Rolul central al SEAE este de a *integra diplomația în strategia*

externă a Uniunii ((Balfour, Raik, 2013: 87), prin armonizarea obiectivelor normative și economice cu instrumentele diplomatice și de securitate. După cum arată Jørgensen (2009), instituționalizarea diplomației europene a permis Uniunii să depășească fragmentarea și să se prezinte ca un actor relativ coerent, SEAE având sarcina de a proiecta valori europene și de a gestiona competiția narativă globală, folosind atât canale tradiționale, cât și instrumente digitale. Avantajele acestui model sunt evidente: SEAE asigură o prezență diplomatică unitară, sporește vizibilitatea Uniunii ca actor global și facilitează coordonarea între instituțiile europene și statele membre. În plus, el constituie un cadru flexibil pentru integrarea diplomației digitale, folosită pentru comunicare strategică, combaterea dezinformării și promovarea valorilor democratice în spațiul online. Totuși, limitele SEAE sunt notabile. Lipsa unui mandat clar în raport cu statele membre generează tensiuni privind suprapunerea competențelor, iar resursele limitate diminuează capacitatea de acțiune rapidă în situații de criză (Balfour, Raik, 2013: 15). Mai mult, eficiența sa depinde adesea de disponibilitatea statelor membre de a sprijini politic și financiar inițiativele diplomatice comune.

Coordonarea dintre Bruxelles și ministerele de externe ale statelor membre a devenit o dimensiune crucială pentru coerența Uniunii Europene în politica externă, mai ales în contextul în care diplomația digitală se afirmă ca un instrument indispensabil al proiecției internaționale. În arhitectura diplomatică europeană, SEAE joacă rolul de hub central, însă ministerele de externe ale statelor membre continuă să rămână actori de prim rang în reprezentarea bilaterală și multilaterală. Această distribuție a competențelor impune un mecanism constant de sincronizare, pentru a evita suprapunerile și pentru a asigura consistența mesajelor europene. Digitalizarea a schimbat substanțial natura acestei coordonări. În locul exclusiv al corespondenței oficiale și rapoartelor diplomatice tradiționale, astăzi fluxurile informaționale circulă în timp real prin platforme securizate și canale digitale comune. Reuniunile de coordonare dintre diplomații europeni includ nu doar dezbateri de substanță, ci și planuri de comunicare digitală, cu accent pe gestionarea crizelor, combaterea dezinformării și articularea unor narațiuni comune pe rețelele sociale. De exemplu, în gestionarea crizei din Ucraina, Bruxelles-ul și capitalele europene au derulat campanii digitale sincronizate, prin care au condamnat agresiunea rusă, au promovat sancțiunile adoptate și au transmis mesaje de solidaritate cu Kievul.

Această evoluție reflectă o ***diplomație stratificată*** (Smith, 2004 : 37), în care nivelul european și cel național nu se exclud, ci funcționează într-o logică de interdependență. Ministerele de externe naționale beneficiază de infrastructura comunicațională și de vizibilitatea oferite de SEAE, în timp ce instituțiile europene își sprijină mesajele prin rețelele diplomatice naționale, mult mai bine ancorate local. Diplomația digitală joacă aici un rol catalizator: coordonarea Bruxelles–capitale nu mai este doar despre formularea unor poziții comune, ci și despre gestionarea simultană a percepțiilor publice și a competiției narative la scară globală. În consecință, imaginea de ansamblu a diplomației europene în era digitală este una a unui ecosistem complex, în care Bruxelles-ul și capitalele naționale acționează împreună pentru a multiplica vizibilitatea și a crește reziliența narativă a Uniunii. Diplomația digitală nu înlocuiește mecanismele clasice de coordonare, dar le completează și le accelerează, transformând colaborarea instituțională într-un proces mai transparent, mai reactiv și mai orientat către opinia publică internațională.

Per ansamblu, SEAE este un instrument indispensabil pentru consolidarea rolului UE în relațiile internaționale, dar succesul său depinde de echilibrul dintre autonomia instituțională și cooperarea cu statele membre.

În epoca digitală, SEAE devine tot mai mult o platformă de integrare a diplomației digitale în strategia externă a Uniunii, prin inițiative precum *EUvsDisinfo* - campanie derulată de SEAE în cooperare cu statele membre, funcționează ca o platformă de monitorizare și contracarare a narațiunilor false, multiplicată prin canalele diplomatice naționale - sau campaniile de comunicare strategică privind securitatea cibernetică și sprijinul pentru Ucraina, Uniunea reușind astfel să proiecteze nu doar un front diplomatic unit, ci și o **prezență comunicațională coordonată** la scară globală (Balfour, Raik, 2013: 101). Un alt exemplu se regăsește în **relația Uniunii cu partenerii globali**, unde diplomația digitală a devenit instrumentul principal pentru proiecția valorilor. În negocierile climatice, de pildă, delegațiile UE și ministerele de externe au utilizat campanii online comune pentru a promova European Green Deal ca model de tranziție ecologică și pentru a contracara discursurile ostile venite din partea actorilor sceptici față de sustenabilitate. Aceste cazuri arată că diplomația digitală a schimbat logica tradițională a coordonării dintre Bruxelles și statele membre. Nu mai este vorba doar despre armonizarea pozițiilor diplomatice la nivel formal, ci despre gestionarea simultană a **fluxurilor informaționale globale** (Balfour, Raik, 2013: 156), într-un mediu în care viteza, vizibilitatea și coerența narativă contează la fel de mult ca instrumentele clasice de negociere. În locul unei diplomații centrate exclusiv pe negocieri în spatele ușilor închise, coordonarea actuală presupune și sincronizarea comunicării publice în timp real, prin rețele sociale și platforme online, pentru a răspunde atât crizelor, cât și campaniilor de dezinformare.

Diplomația digitală ca instrument de putere

Dacă la nivel intern diplomația digitală a contribuit la întărirea coordonării dintre Bruxelles și ministerele de externe ale statelor membre, la nivel extern ea se confruntă cu o provocare mult mai complexă: competiția narativă globală. În acest spațiu informațional transnațional, Uniunea Europeană nu este doar un actor proactiv, ci și o țintă a campaniilor orchestrate de puteri revizioniste precum **Rusia și China**, care exploatează mediul digital pentru a submina credibilitatea și unitatea europeană. Mediul digital contemporan reprezintă nu doar un spațiu al interacțiunii diplomatice și al proiecției valorilor europene, ci și un câmp de confruntare cu actori revizioniști, care folosesc tehnologiile informației ca instrumente strategice de putere. În mod particular, Rusia și China au dezvoltat strategii sofisticate de comunicare și propagandă digitală, menite să erodeze credibilitatea Uniunii Europene, să submineze valorile democratice și să alimenteze diviziunile interne dintre statele membre.

În cazul Rusiei, diplomația digitală a depășit de mult dimensiunea clasică a promovării imaginii externe și s-a transformat într-un veritabil **instrument de război informațional**, integrat în logica mai largă a războiului hibrid. Această strategie urmărește nu doar transmiterea de mesaje oficiale, ci și destabilizarea adversarilor prin campanii sistematice de dezinformare, manipulare a percepțiilor publice și exploatarea diviziunilor interne ale statelor occidentale. Literatura de specialitate a documentat în detaliu aceste practici, Lucas și Pomerantsev (2016: 45) descriu modul în care Kremlinul

a dezvoltat o *doctrină a dezinformării*, care transformă mass-media și rețelele sociale în arme politice, menite să erodeze încrederea în instituțiile democratice occidentale. Polyakova și Boyer (2018) arată că Rusia utilizează diplomația digitală ca parte a unui ***arsenal hibrid***, unde informația devine un vector strategic la fel de important ca resursele militare sau economice, iar Giles (2016: 10) subliniază că ceea ce diferențiază Rusia este caracterul ofensiv al campaniilor sale digitale, care nu urmăresc doar să-și promoveze propria imagine, ci să submineze activ legitimitatea și coeziunea adversarilor. Un exemplu ilustrativ îl constituie campaniile desfășurate după anexarea Crimeei (2014) și, ulterior, în timpul agresiunii împotriva Ucrainei (2022). Platforma EUvsDisinfo, gestionată de SEAE, a identificat mii de narațiuni false propagate de actori afiliați Kremlinului, menite să justifice acțiunile Rusiei, să discrediteze sancțiunile europene și să prezinte Uniunea ca pe o entitate divizată și lipsită de putere. Aceste campanii nu se limitează la publicul extern, ci vizează și opinia publică europeană, exploatând fracturile sociale și politice interne. Astfel, diplomația digitală a Rusiei trebuie înțeleasă ca un **element central al războiului hibrid**, unde linia de demarcație dintre comunicare diplomatică și operațiuni psihologice (Giles, 2016: 4) devine tot mai difuză. În acest cadru, Uniunea Europeană este obligată să răspundă nu doar prin instrumente de politică externă tradițională, ci și prin mecanisme de **reziliență informațională**, consolidând capacitatea de contracarare a propagandei și de apărare a propriilor narațiuni strategice.

Dacă Rusia a transformat diplomația digitală într-o armă de război informațional, **China** a ales o strategie diferită, în care mediul digital este folosit ca instrument de ***soft power*** și proiecție a propriei viziuni asupra ordinii internaționale. Această abordare nu este lipsită de dimensiuni coercitive, dar pune accent pe construirea unei imagini pozitive a regimului și pe promovarea unor narațiuni alternative la cele occidentale. În viziunea lui Shambaugh (2015: 107), diplomația publică a Chinei are ca obiectiv fundamental consolidarea legitimității Partidului Comunist Chinez și a modelului său de dezvoltare. Acest lucru se realizează printr-un amestec de *nation branding*, difuzarea valorilor proprii și mobilizarea intensă a instrumentelor digitale. Reperele centrale sunt campaniile desfășurate de mass-media controlată de stat (CGTN, Xinhua, China Daily), care au o prezență constantă pe platformele internaționale precum Twitter (X) și Facebook, dar și utilizarea unor canale alternative precum TikTok sau WeChat, prin care Beijingul își extinde influența asupra tinerilor și asupra comunităților din diasporă. Diplomația digitală a Chinei s-a manifestat pregnant în timpul **pandemiei de COVID-19**, când Beijingul a promovat intens narațiunea „diplomației măștilor și vaccinurilor" (*mask diplomacy*), prezentându-se ca furnizor global de bunuri publice și solidaritate, în contrast cu ezitările inițiale ale UE și SUA (Huang, Wang, 2021). În paralel, campaniile chineze au avut și o componentă defensivă, menită să contracareze acuzațiile privind originile virusului și lipsa de transparență, ceea ce a dus la apariția unei retorici mai asertive, cunoscută drept ***wolf warrior diplomacy*** (Schliebs, 2021: 3). Un alt domeniu strategic îl reprezintă ***Inițiativa Belt and Road (BRI),*** promovată intens în mediul digital ca simbol al conectivității globale și al dezvoltării mutuale. Analize recente (Huang, Wang, 2021: 28) arată însă că aceste campanii sunt însoțite de o agendă implicită de remodelare a standardelor internaționale, inclusiv în domeniul guvernanței internetului, unde China propune un model de control suveran asupra fluxurilor digi-

tale, în opoziție cu abordarea deschisă susținută de UE. Astfel, diplomația digitală a Chinei combină elemente de **soft power strategic** cu tactici de control narativ, oferind un model alternativ de globalizare comunicațională(Schliebs, 2021: 4). Spre deosebire de Rusia, care se concentrează pe subminarea adversarilor, China încearcă să își extindă influența printr-un discurs pozitiv despre dezvoltare, conectivitate și stabilitate – dar unul care, în plan profund, contestă arhitectura liberală a ordinii internaționale. Pentru Uniunea Europeană, această strategie ridică provocări majore, deoarece obligă la un răspuns nu doar defensiv, ci și competitiv, prin consolidarea propriei diplomații digitale ca instrument de proiecție a valorilor democratice. Comparând strategiile Rusiei și Chinei în mediul digital, se conturează două modele distincte de utilizare a diplomației digitale. **Rusia** preferă o abordare ofensivă, bazată pe logica războiului hibrid, unde dezinformarea și propaganda funcționează ca instrumente de destabilizare și subminare a adversarilor (Lucas, Pomerantsev, 2016; Giles, 2016). În schimb, **China** adoptă o strategie mai sofisticată, axată pe proiecția pozitivă a propriei imagini și pe promovarea unui model alternativ de ordine globală, în care conectivitatea și dezvoltarea sunt prezentate ca valori centrale (*soft power with Chinese characteristics*) (Shambaugh, 2015: 102). Dacă Rusia încearcă să creeze haos informațional și neîncredere, China urmărește să construiască legitimitate și să redefinească standardele internaționale, inclusiv în domeniul guvernanței digitale. Pentru Uniunea Europeană, aceste două tipuri de presiuni digitale sunt complementare și, prin urmare, cu atât mai dificile: pe de o parte, necesită **reziliență defensivă** împotriva campaniilor dezinformării ruseşti, iar pe de altă parte, impun o s**trategie competitivă** de afirmare a propriilor valori democratice în fața modelului autoritar promovat de Beijing.

Confruntarea Uniunii Europene cu strategiile digitale ale Rusiei și Chinei a arătat că diplomația digitală nu mai este doar un instrument de comunicare, ci un element structural al securității și legitimității internaționale (Bjola, 2015). Dincolo de dimensiunea defensivă, ea are și un rol proactiv, devenind esențială atât în **gestionarea crizelor internaționale**, cât și în **proiecția valorilor normative** care definesc identitatea Uniunii.

Experiența recentă a Uniunii Europene în gestionarea crizelor – de la agresiunea Rusiei asupra Ucrainei la pandemia de COVID-19 – a arătat că diplomația digitală nu se limitează la comunicarea rapidă a deciziilor, ci devine un mecanism prin care Uniunea își proiectează identitatea și valorile fundamentale. Această dimensiune evidențiază legătura directă dintre puterea normativă europeană (NPE) (Manners, 2002) și necesitatea unei comunicări strategice coerente, care împreună redefinesc modul în care leadershipul european se manifestă în arena internațională. În accepțiunea instituțiilor europene, comunicarea strategică înseamnă planificarea, coordonarea și transmiterea coerentă a mesajelor către audiențe interne și externe, cu scopul de a sprijini obiectivele politice și diplomatice ale Uniunii (European External Action Service, 2016). Diplomația digitală devine, astfel, punctul de convergență dintre NPE și Strategic Communication. Pe de o parte, ea oferă infrastructura necesară pentru a proiecta valorile normative europene într-un spațiu global dominat de rețele sociale și platforme digitale. Pe de altă parte, ea transformă comunicarea într-un instrument de securitate, capabil să contracareze narațiunile ostile și să consolideze reziliența democratică a Uniunii (Polyakova,

Boyer, 2018). Această combinație s-a văzut clar în criza ucraineană, unde UE nu s-a limitat la adoptarea de sancțiuni și măsuri politice, ci a dezvoltat și o strategie de comunicare digitală care să transmită mesaje unitare despre sprijinul pentru Kiev și să combată dezinformarea rusă . În același timp, prin promovarea *European Green Deal* sau a parteneriatelor pentru digitalizare în Africa și Asia, diplomația digitală europeană funcționează ca vehicul al NPE (Diez, 2005: 632), dar într-o formă adaptată la logica competiției narative globale. Putem afirma că legătura dintre NPE și *Strategic Communication* redefinește leadershipul diplomatic al Uniunii Europene, valoarea normativă rămâne nucleul identității europene, însă eficiența sa depinde astăzi de modul în care este comunicată și percepută în spațiul digital. Diplomația digitală este, prin urmare, nu doar o extensie tehnologică a politicii externe, ci un mecanism de integrare între idealurile normative și imperativele strategice ale Uniunii.

Concluzii

Leadershipul digital european desemnează procesul prin care Uniunea Europeană își redefinește rolul și vizibilitatea în politica internațională, folosind instrumentele diplomației digitale pentru a comunica rapid, a gestiona crize și a proiecta valori într-un spațiu informațional globalizat (Melissen, 2005: 127).

Dacă modelele tradiționale de leadership se bazau pe consens, pe resurse economice sau pe proiecția normativă a valorilor, în era digitală accentul se deplasează către capacitatea Uniunii de a modela percepții și de a concura în arena globală a narațiunilor. Această evoluție deschide oportunități importante. Prin intermediul instrumentelor digitale, Uniunea poate ajunge la audiențe mult mai extinse decât în cadrul diplomației clasice și își poate face pozițiile vizibile în timp real, sporindu-și astfel influența globală. De asemenea, diplomația digitală consolidează soft power-ul european, oferind un canal suplimentar pentru promovarea democrației, a drepturilor omului și a sustenabilității. Inițiative precum *EUvsDisinfo* sau campaniile SEAE pe rețelele sociale au demonstrat că digitalul poate fi folosit pentru a combate dezinformarea și pentru a proteja reziliența informațională a Uniunii, într-un mediu tot mai vulnerabil la manipulări externe. Totodată, digitalul sprijină coordonarea internă, permițând o mai bună armonizare între Bruxelles și ministerele de externe naționale, reducând riscul de fragmentare și incoerență.

În același timp, leadershipul digital european se confruntă cu provocări structurale, divergențele dintre statele membre în privința unor dosare sensibile riscă să submineze coerența mesajului, iar în mediul digital incoerența este rapid exploatată de actori revizioniști. În plus, competiția narativă globală pune Uniunea în fața unor rivali autoritari, precum Rusia și China, care dispun de strategii centralizate și resurse comunicaționale masive. Excesul de accent pe comunicare strategică, în detrimentul consistenței normative, poate afecta credibilitatea Uniunii (Melissen, 2005: 136), iar dependența structurală de platformele private globale și vulnerabilitățile cibernetice creează riscuri suplimentare pentru autonomia și securitatea diplomatică a Uniunii.

Astfel, leadershipul digital european nu înlocuiește modelele tradiționale, ci le completează și le reconfigurează. El se construiește pe oportunitatea de a transforma diplomația digitală într-un instrument de vizibilitate, legitimitate și reziliență, dar este permanent pus la încercare de fragmentarea internă, de competiția geopolitică globa-

lă și de constrângerile tehnologice (Bjola, Holmes, 2015). Adevărata provocare pentru Uniunea Europeană rămâne aceea de a găsi un echilibru durabil între proiecția normativă și eficiența comunicațională (Manners, 2002:257), între deschiderea democratică și securitatea informațională, între diversitatea internă și coerența externă. Numai astfel leadershipul digital european poate deveni un model credibil și competitiv într-o ordine globală marcată de instabilitate și rivalități narative.

Transformarea diplomației europene de la logica tradițională a *Bruxelles*-ului la dinamica globală a *Cloud*-ului reflectă una dintre cele mai profunde schimbări ale politicii externe a Uniunii Europene în secolul XXI. Analiza de față a arătat că modelele clasice de leadership – interguvernamental, instituțional, normativ, prin consens sau tehnocratic – au oferit Uniunii resurse esențiale de stabilitate și coerență, dar s-au dovedit insuficiente în fața presiunilor generate de digitalizare, globalizarea comunicațională și competiția narativă globală (Khomeriki, 2022 : 280).

Prin utilizarea instrumentelor digitale, Uniunea Europeană a reușit să gestioneze crize majore, să contracareze campanii de dezinformare orchestrate de actori revizioniști și să proiecteze valori normative într-un mod adaptat la dinamica opiniei publice globale. În același timp, diplomația digitală a deschis oportunități pentru extinderea soft power-ului european, pentru consolidarea rezilienței informaționale și pentru întărirea coordonării dintre Bruxelles și statele membre. Totuși, provocările rămân considerabile: fragmentarea internă, competiția cu rivali autoritari și vulnerabilitățile structurale ale mediului digital pun sub semnul întrebării coerența și credibilitatea Uniunii(Ghica, 2024). Confruntată cu aceste dinamici, Uniunea Europeană are șansa de a construi un leadership digital distinctiv, capabil să îmbine vocația sa normativă cu instrumentele pragmatice ale comunicării strategice. Echilibrul dintre valori și eficiență, între deschiderea democratică și securitatea informațională, va decide dacă Uniunea poate să își transforme diplomația digitală într-un avantaj competitiv durabil. În cele din urmă, trecerea de la *Bruxelle*s la *Cloud* nu înseamnă abandonarea modelelor tradiționale, ci integrarea lor într-o paradigmă hibridă, unde vizibilitatea, coerența narativă și adaptabilitatea devin noile criterii ale leadershipului european pe scena internațională.

BIBLIOGRAFIE

Balfour Rosa, Raik Kristi (2013), *The European External Action Service and National Diplomacies,* EPC Issue Paper No. 73, European Policy Center, p. 1-187.

Berridge Geoffrey R. (2015), *Diplomacy: Theory and Practice*, Palgrave Macmillan, Basingstoke,p.1-289.

Bjola Corneliu, Holmes Marcus (2015), *Digital Diplomacy: Theory and Practice*, Routledge, London.

Castells Manuel (2008), *The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance*, in *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 616, nr. 1, p. 78–93.

Diez Thomas (2005), *Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering "Normative Power Europe"*, in *Millennium: Journal of International Studies*, vol. 33, nr. 3, p. 613–636.

Eastern Partnership (EaP), https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en

European External Action Service (2016), *Towards a European Strategy on International Cultural Relations*, Bruxelles, EEAS, https://www.eeas.europa.eu/_en

EUvsDisinfo, https://euvsdisinfo.eu/
Ghica Luciana Alexandra (2024), *Transforming International Development: Navigating the Shift Towards Digital Cooperation*, în Corneliu Bjola (ed.), Ilan Manor (ed.) - *The Oxford Handbook of Digital Diplomacy*, Oxford Handbooks, p. 250-268
Giles Keir (2016), *The Next Phase of Russian Information Warfare*, NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Riga.
Hill Christopher (1993), *The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role, in Journal of Common Market Studies*, vol. 31, nr. 3, p. 305–328.
Huang Z, Wang R (2021), *Exploring China's Digitalization of Public Diplomacy on Weibo and Twitter: A Case Study of the US–China Trade War*, Int. J. Commun., vol. 15
Jørgensen Knud Erik (2009), *The European Union and International Organizations*, Routledge, London.
Keohane Robert O. (1984), *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy,* Princeton University Press, Princeton.
Khomeriki Diana (2022), *Benefits and Risks of Digital Diplomacy: Is Traditional Diplomacy in Decline*?, in Nika Chitadze (Ed.), *World Politics and the Challenges for International Security*, IGI Global Scientific Publishing , p. 261-281.
Lucas Edward, Pomerantsev Peter (2016), *Winning the Information War*, Center for European Policy Analysis (CEPA), Washington D.C., p.1-71.
Manners Ian (2002), *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?*, in *Journal of Common Market Studies*, vol. 40, nr. 2, pp. 235–258.
Melissen Jan (2005), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke
Nye Joseph S. (2004), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York.
Nye Joseph S. (2011), *The Future of Power*, *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, *64*(3), p. 45–52.
Polyakova Alina, Boyer Spencer (2018), *The Future of Political Warfare: Russia, the West, and the Coming Age of Global Digital Competition*, Brookings Institution Report.
Reshetnikova Liudmila, Samokhina Irina (2023), *Digital Diplomacy and Social Media Networks: Contemporary Practices of Innovation in Foreign Policy*, Science Journal of VolSU. History. Area Studies. International Relations, Vol. 28. No. 2, p.205-213.
Schliebs Marcel, Bailey Hannah, Bright Jonathan, Howard Philip (2021), *China's Public Diplomacy Operations,* Oxford Internet Institute*,* Dem.Tech Working Paper,p. 1-41.
Shambaugh David (2015), *China's Soft Power Push: The Search for Respect*, in *Foreign Affairs*, vol. 94, nr. 4, pp. 99–107.